

Wagner Károly és az erdészeti egyesület(ek)

Az 1830-ban Máramarosban született Wagner a selmeci bányászati és erdészeti akadémiát (mert mindkét tanfolyamot hallgatta) 1855-ben végezte el, és a következő évben, Pozsonyban erdészeti államvizsgát tett.

Kapcsolata a korabeli erdészeti egyesülettel, az Ungarischer Forstverein-nel 1857-58-ban kezdődött, amikor az egylet közlönyében, a Mitteilungen des Ungarischen Forstverein-ben, mint új tagot sorolják fel („Vagner Carl, k.k. Forstcandidat in Neuschol” – 1858. I. füzet). Wagner tagsága azonban nem volt folyamatos, mert 1863-ban kilépett. A következő évben, mint az Erdészeti Lapok tulajdonosa, kiadója és szerkesztője – és nem utolsósorban, mint selmeci segédtanár – ismét új tagként szerepel (Erdészeti Lapok 1864. III. füzet).

1858 és 64 között azonban nemcsak Wagner Károly, hanem az Ungarischer Forstverein (amely szervezet egyre inkább „Magyar Erdész-egylet”-nek kezdte magát nevezni) helyzetében is jelentős változások következtek be.

Wagner első egyesületi megbízatása 1860-ban kelt. Az erdészegylet a terminológiai munkára – értsd: a magyar erdészeti szaknyelv létrehozására – 1860 decemberében egy bizottságot nevezett ki, amelyben Wagner (*Divald Adolf* mellett) helyet kapott. Azaz az egyesületi munkája már akkor a magyar erdészeti szaknyelv megteremtéséhez kapcsolódott. A következő évben, az egylet oravicai közgyűlésén – távollétében – pedig funkcióba emelték; bevették az Ungarischer Forstverein intézőközegébe, a választmányba.

A Divald és Wagner által 1862-ben elindított Erdészeti Lapok az egylet és Wagner viszonyát egyelőre nem érintette. Igaz, már az induláskor támadtak nehézségek (kötelezpéldány-leadás elmaradása, lefoglalt számok stb.), amit látva az egylet 1862 májusában ajánlotta: Wagner a kiadás jogát az Ungarischer Forstvereinnek adja át. Wagner azonban pontosan ezt nem akarta, mivel az egylettől független szakmai orgánium fenntartása az addig botladozó magyarosítási törekvések

legfőbb bázisa lehetett. Következésképpen az átadásért olyan súlyos – részleteiben egyébként nem ismert – feltételeket támasztott, amit az erdészegylet nem tudott vállalni. A lap megszerzéséről azonban nem mondott le, de módszert változtatott. Mivel Wagner akadémiai segédtanár, így állami alkalmazott volt, rá a bécsi intéző körök megmozgatásával próbáltak nyomást gyakorolni. Ennek ellenére a füzetek 1863-ban ismét rendszeresen megjelentek, miközben az egyezkedés Wagner és az egylet között tovább folyt.

Wagner ekkor – talán taktikai meg-

fontolásokból – még az egyletből is kilépett. Közben az újonnan megfogalmazott, teljesíthetetlen kéréseket a „főmunkatárs” Divaldra hivatkozva adta elő. Azt nem tudjuk, hogy miért: talán a kettejük között keletkezett ellentétek miatt-e, vagy egyszerűen arról volt szó, hogy Divald ekkor már magánuradalomban szolgált, így az esetleges állami retorziókra kevésbé volt érzékeny?

A Magyar Erdész-egylet 1863-ban új, magyar nyelvű alapszabályt szerkesztett, amelyben külön kitért a magyar nyelvű szakirodalom pártolására. Az egylet vezetősége – most már alapszabályából következően is – újult erővel igyekezett az Erdészeti Lapokat megszerezni. Ennek érdekében novemberben elfogadta Wagner és Divald feltételét, amely szerint a lap előfizetési díjával továbbra is a két alapító rendelkezik, viszont az Ungarischer Forstverein kezességet vállalt arra nézve, hogy átadás esetén az Erdészeti Lapokat továbbra is megjelenteti. Ebből kitűnik, hogy Wagnerék féltek; ha a magyar nyelvű lapot átadják, akkor azt az egylet egyszerűen megszünteti.

A következő év is alkudozásokkal telt el. Az erdész-egylet újabb ajánlatot szerkesztett. Pozsonyban „erdészeti tanodát” létesítenek, mellette a jól jövedelmező városi erdőmesteri állás is betölthető, sőt az egyesület titkári állása is (amely az egyleti közlemények szerkesztésével van összekötve) egyetlen emberre, Wagner Károlyra vár. Wagner azonban ezen, minden korábbinál csábítóbb ajánlatnak is ellenállt. Ő megmarad Selmecen és az Erdészeti Lapok mellett.

Csakhogy az erőviszonyokat nem jól mérte fel. Arra nem számított, hogy 1864 nyarán selmeci tanári állásától megfosztják, és Nagybányára küldik erdőrendezőnek. Az új állomáshely elfoglalását októberig elhúzta, miközben szeptemberben

Wagner Károly síremléke a Farkasréti temetőben

lezajlott az egyesület selmeci közgyűlése. Ezen, a magyar ügy szempontjából felemás gyűlésen Wagner – érthetően, hiszen már nem lehetett házigazda – kevés aktivitást mutatott. (Bár a tagsági viszonyát – miként láttuk – helyreállította.) Az erdészetet az a *Schwarz Frigyes Ignác* képviselte (egyébként Wagner volt selmeci főnöke), aki a magyar nyelvű oktatás, sőt a magyarok ellen volt, míg az akadémián a kohászat-kémia tanszékvezetője, *Ignaz Curter*. Ő üdvözlésében érdekes módon azt fejtegette, hogy bár az erdészeti tudomány német, de ha nincsenek magyarok, akik a németeket kelet felől évszázadokig védték, akkor nem lenne német tudomány sem.

A közgyűlés hangulatának ezen felemássága összességében kíméletlenségbe csapott át. Wagner a vonatkozó sajtópátens szerint Nagybányáról nemcsak nem szerkeszthette, hanem nem is adhatta ki a lapot, mivel a kiadónak – ami a nyomda helye is volt – a kiadás helyén kellett laknia. Így Wagner kénytelen volt az Ungarischer Forstverein sokadik ajánlatát elfogadni, s a kiadást – szerkesztőségének fenntartása mellett – az egyesületnek átadni. Az Erdészeti Lapok tehát 1865-ben már a Magyar Erdész-egylet kiadásában, Pozsonyban jelentek meg.

Wagner azonban ezzel a helyzettel nem volt elégedett. 1865 júniusában az Ungarischer Forstverein-nel kötött szerződést felmondta és a gazdászokhoz közeledett. A folyóirat 1866-ban „Erdészeti és Gazdászati Lapok, a Magyar Erdész-Egylet Közönlönye. Szerkeszti és kiadja *Sporzan Pál* a budai kir. műegyetemnél a mezei, s erdei gazdászati r.ny. tanára. Főmunkatárs: *Divald Adolf*, laptulajdonos: *Wagner Károly*. Pest, *Kocsi Sándor* nyomdája” felirattal jelent meg. Azaz a pozsonyi erdészegylettől helyileg elszakadt (a „közönlöny”-ért, azaz az egyleti tudósításokért külön fizetni kellett), sőt az év végén szellemileg is. Ez alatt értsd: 1866. december 9-én alapszabály-módosítással megalkult az Országos Erdészeti Egyesület. Wagner – mint korábbi választmányi tag – ezen az átalakuláson jelen volt, sőt a rendkívüli közgyűlés az OEE második alelnökévé választotta. Az alelnöki pozíció, amely 1876-tól első alelnökié vált, az elnök általános helyettesítését jelentette, s az alapszabály 50.§-a szerint az egyik alelnöknek erdész végzettségűnek kellett lenni. Wagner az említett alelnöki funkció haláláig betöltötte.

Visszatérve az Erdészeti Lapok és az OEE viszonyára, 1867-re kell utalnunk, amikor a szeptemberi számtól az Erdészeti és Gazdászati Lapok az Országos Er-

dészeti Egyesület közönlönyeként jelent meg – de Wagner továbbra is laptulajdonos maradt (később Divald is hasonló címen volt feltüntetve). A szerkesztés – Wagnerral együtt – 1868-ban ismét Selmece került, majd 1872 végén Wagner és Divald a tulajdonjogot (pénzért) átadta az OEE-nek. Wagner Károly ezzel tehát befejezte a magyar nyelvű irodalom legfontosabb orgánuma feletti bábáskodását, s az irodalom pártfogása átkerült az Országos Erdészeti Egyesülethez.

Az egyesület(ek) és Wagner viszonyát illetően még hadd utaljunk a következőkre.

Az egyik mindjárt az: a kortársak, így Wagner is ragaszkodott az OEE 1866. december 9-ei alakulásához, hiszen látható, a jogelőd Ungarischer Forstverein éppen elég szomorúságot, bánatot szerzett neki. Ezt azért kell hangsúlyoznunk, mert amikor napjainkban ismét felmerül az egyesület alapításának kérdése, el kell ugyan fogadnunk 1851-et, de nem mondhatunk le 1866-ról sem. Hiszen ha ezt tenénk, az alapító atyák – sokszor egzisztenciájukat is veszélyeztető – harcát, akaratát venénk semmibe.

A másik. Az Országos Magyar Gazdászati Egyesület (OMGE) 1842-ben létrejött erdészeti szekciója, ha jogilag nem is, de szakmailag Wagnerék törekvéseiben fontos, sokszor az erdészegyletnél fontosabb partner volt. (Itt utalunk az erdőörvény előkészítésére, illetve magyar nyelvű erdészeti tankönyv kiadására.) Szövetségük az Erdészeti (és Gazdászati) Lapok megmaradását a legnehezebb időkben is segítette.

A harmadik. Wagner Károly egyesületi tevékenysége az előbb említett OMGE-re is kiterjedt, aminek évekig – Divalddal együtt – tagja volt, sőt élete utolsó tanulmányát is ennek az egyesületnek készítette. Ugyanakkor Wagner egyéni tagként (mert az OEE jogi tag volt) 1867-ben belépett az Osztrák (Birodalmi) Erdészeti Egyesületbe. Azaz: az osztrák-német egyesületi élettől sem zárkozott el.

A negyedik. Wagner OEE-beli szereplése 1871 után, minisztériumi szolgálata idején, elsősorban az erdőörvény előkészítésére, a sokoldalú egyeztetésekre korlátozódott. Az egyesület tényleges vezetése az egyik legtehetségesebb selmeci tanítványa, *Bedő Albert* kezében volt, aki az Erdészeti Lapok szerkesztését is átvette.

Az ötödik. Wagner 1879. december 21-ei halála munkatársait, egyesületi tagtársait emlékének sokirányú ápolására készítette. Így már 1880 januárjában létrehozták a Wagner Károly alapítványt, amelynek „évenkénti kamataiból oly erdőtisztek segélyre szorult özvegyeinek vagy árváinak, kiknek férjük vagy atyjuk az első lépéstől kezdve állandóan és 5 éven át az Országos Erdé-

A Wagner Károly Emlékév, 2010 rendezvényei, eseményei az OEE szervezésében

1. A Wagner Károly Emlékév felvezetése, bemutatása az Országos Erdészeti Egyesület 2009. évi Ünnepi Évzáró Küldöttközgyűlése keretében az Egyesület egykori Székházának Erdésztermében, 2009. december 9-én, illetve az azt követő koszorúzáson a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium árkádjai alatt.
2. Emléktábla-avatás a Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtárnál, majd megemlékezés a Farkasréti temetőben, Wagner Károly sírjánál 2010. június
3. Megemlékezés Kisbilyén (Felvidék) a magyar erdészeti szaknyelv létrejöttéről 2010. szeptember
4. Wagner Károly-emlékülés és emlékkő állítás a Nyugat-magyarországi Egyetem Botanikus Kertjében, Sopronban 2010. november
5. A Wagner Károly Emlékév lezárása az Országos Erdészeti Egyesület 2010. évi Ünnepi Évzáró Küldöttközgyűlése keretében 2010. december
6. Év közben Wagner Károlyról szóló leprellő megjelentetése az Országos Erdészeti Egyesület sorozatában, illetve Wagner Károly az Egyesület Könyvtárban fellelhető diplomamunkájának lefordítása, előszóval és magyarázó szöveggel ellátott kinyomtatása, nagy erdész elődünk írásos és tárgyi emlékeinek felkutatása.

*Országos Erdészeti Egyesület
Wagner Károly Emlékbizottság*

zeti Egyesület tagja volt, évenkénti segély adassék.” Selmeceen Wagnernak két helyen is emléket állítottak, majd pedig Sopronban és Budapesten.

Végül: Wagner Károly megérte célkitűzései megvalósulását. Azt, amit a másik legtehetségesebb selmeci tanítványa, *Fekete Lajos* így fogalmazott meg: „Vannak emberek, a kiket a gondviselés kiszemel, hogy az emberiség fejlődésének irányt adjanak, egy nemzetet vagy más testületet szellemi hatalmuk által a bukástól megmentsenek vagy annak felvirágozását lényegesen előmozdítsák, vagy pedig valamely szak kifejlődése történetében korszakot alkotó haladást idézzenek elő: Ilyen providentialis ember volt Wagner Károly.”

Oroszi Sándor